

ВИСНОВОК

про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації

на тему «Формування інформаційної компетентності майбутніх фахівців з навігації й управління суднами у процесі професійної підготовки»
здобувача ступеня доктора філософії

Крамаренко Вікторії Вікторівни

за спеціальністю 011 Освітні, педагогічні науки
галузі знань 01 Освіта / Педагогіка

Публічна презентація проведена на кафедрі іншомовної освіти та міжкультурної комунікації

31 серпня 2023 року, протокол № 2.

1. Обґрунтування вибору теми дослідження. Необхідність дослідження формування інформаційної компетентності майбутніх фахівців з навігації й управління суднами у процесі професійної підготовки у морських закладах вищої освіти (далі – МЗВО) зумовлена низкою чинників.

По-перше, у сучасному глобалізованому світі для успішної та ефективної професійної діяльності необхідно володіти сукупністю умінь і навичок використання інформації у різних видах і формах (у традиційній друкованій формі, за допомогою комп'ютерних технологій і комунікацій), а також працювати з інформацією.

По-друге, міжнародний ринок праці у світовому судноплаванні вимагає високого рівня підготовки фахівців морської галузі загалом та фахівців з навігації й управління суднами зокрема. Відповідно до вимог міжнародних нормативно-правових документів (Міжнародної конвенції ПДМНВ 78/95, «Конвенції про працю в морському судноплаванні») передбачено контроль за стандартами підготовки членів екіпажів суден, якості засвоєння ними знань, навичок і набуття компетентностей, серед яких особливе значення має здатність використовувати на практиці електронні картографічні навігаційно-інформаційні системи, інформаційні та комунікаційні технології, здатність ефективно використовувати інформаційні ресурси тощо.

По-третє, у вітчизняних нормативно-правових документах наголошено на важливості підготовки майбутніх судноводіїв до професійної діяльності з урахуванням сучасного стану розвитку інформаційних технологій. Зокрема Закони України «Про освіту» (2017), «Про вищу освіту» (2014), відомчі юридичні акти, насамперед «Кодекс торговельного мореплавання України» (1995), «Положення про звання осіб командного складу морських суден та порядок їх присвоєння» (2013) визначають необхідність підготовки майбутніх фахівців з навігації та управління суднами з урахуванням постійного зростання інформаційних потоків, інформатизації усіх сфер суспільного життя, діджиталізації професійної діяльності та постійного розширення сфер використання автоматизованих інформаційних систем.

Важливість формування інформаційної компетентності майбутніх

фахівців з навігації й управління суднами підтверджується вимогами стандарту вищої освіти за спеціальністю 271 «Річковий та морський транспорт» для першого (бакалаврського) рівня вищої освіти (2018). У документі визначено, що майбутні фахівці з навігації та управління судном повинні вміти маневрувати та управляти судном з використанням сучасних електронних радіолокаційних засобів, електронних картографічних навігаційно-інформаційних систем, володіти навичками використання інформаційних і комунікаційних технологій, бути здатним забезпечити безпечне плавання шляхом використання електронних картографічних навігаційно-інформаційних систем тощо.

Посилює актуальність теми також її недостатній рівень теоретичного і методичного обґрунтування. Результати аналізу масиву наукових публікацій дозволяють констатувати, що питанням спілкування та отримання інформації через безпосередні міжособистісні контакти присвячено дослідження В. Піщаної. Специфіку підготовки майбутніх судноводіїв до спілкування іноземною мовою вивчають С. Барсук, О. Заболотська, В. Костюк, Ю. Петровська, В. Смелікова та ін. На важливість формування соціокультурної компетентності та, відповідно, специфіку здобування інформації під час міжособистісних контактів майбутніх судноводіїв звертають увагу І. Сокол, О. Тимофєєва та ін. Такі вчені, як С. Джежуль, Г. Попова і В. Подобеда, О. Товстокорій, простежили специфіку використання потенціалу інформаційно-комунікаційних технологій для покращення професійної підготовки майбутніх фахівців з навігації та судноводіння. Дослідники О. Безбах, А. Сокол, І. Сокол та М. Шерман детально вивчали проблему формування інформаційної культури майбутніх судноводіїв. Водночас незважаючи на те, що важливі аспекти професійної підготовки майбутніх фахівців річкового та морського транспорту неодноразово привертати увагу науковців, поза увагою дослідників залишаються питання щодо використання потенціалу різних методів і прийомів для формування зазначеної професійно важливої властивості, розвитку умінь та навичок інформаційної діяльності під час вивчення навчальних дисциплін «Океанські шляхи світу», «Управління ресурсами навігаційного містка», «Дії під час аварій, пошук і рятування на морі», «Навігаційні інформаційні системи».

Потребують обґрунтування педагогічні умови формування інформаційної компетентності майбутніх фахівців з навігації й управління суднами у процесі професійної підготовки. Важливим для вирішення проблеми дослідження є уточнення критеріїв і показників сформованості інформаційної компетентності, а також обґрунтування цілісного навчально-методичного забезпечення її формування в майбутніх фахівців з навігації й управління суднами на бакалаврському рівні вищої освіти з урахуванням вітчизняних і зарубіжних освітніх тенденцій підготовки фахівців річкового та морського транспорту.

Посилюють актуальність теми і результати аналізу професійної підготовки майбутніх судноводіїв. Дані пілотного дослідження свідчать про

те, що курсанти (студенти) здобувають недостатній обсяг теоретичних знань та не набувають достатнього рівня вмінь і навичок – компонентів інформаційної компетентності.

Крім того, результати аналізу професійної підготовки майбутніх фахівців з навігації й управління суднами дозволяють стверджувати про *суперечності* між:

рівнем сформованості інформаційної компетентності майбутніх фахівців з навігації й управління суднами та сучасними вимогами морського і річкового флоту України, світового комерційного мореплавства щодо якості підготовки судноводіїв;

високими вимогами міжнародних і національних стандартів якості до рівня інформаційної компетентності фахівців з навігації й управління морськими суднами та недостатнім рівнем відповідного навчально-методичного забезпечення їхньої професійної підготовки;

обмеженими дидактичними можливостями навчально-матеріальної бази професійної підготовки курсантів (студентів) у морських закладах вищої освіти і швидкими темпами інформатизації управління суднами;

Необхідність подолання зазначених суперечностей, а також недостатня теоретична розробленість і практичне значення вирішення наукового завдання щодо формування інформаційної компетентності майбутніх фахівців з навігації й управління суднами під час професійної підготовки у морських закладах вищої освіти зумовили вибір теми дослідження «Формування інформаційної компетентності майбутніх фахівців з навігації й управління суднами у процесі професійної підготовки».

2. Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертацію виконано у Хмельницькому національному університеті відповідно до тематичного плану науково-дослідницьких робіт з теми «Формування особистості як суб'єкта самотворення» (державний реєстраційний номер 0119U103663) та плану наукової роботи Дунайського інституту Національного університету «Одеська морська академія» науково-дослідницька робота з теми «Вдосконалення існуючих та розроблення нових шляхів та методів підвищення ефективності функціонування ергатичної системи управління судном в різних навігаційних ситуаціях» (державний реєстраційний номер 0118U007603).

Тему дисертації затверджено на засіданні Вченої ради Хмельницького національного університету (протокол № 4 від 30 жовтня 2020 р.).

3. Наукова новизна отриманих результатів дослідження. У дисертації *вперше*: обґрунтовано педагогічні умови формування інформаційної компетентності майбутніх фахівців з навігації й управління суднами у процесі професійної підготовки (застосування інтерактивних методів для формування у курсантів здатності узагальнювати, аналізувати та використовувати інформацію під час професійної взаємодії; використання проблемних завдань різних рівнів складності для набуття вмінь і навичок розв'язувати типові та нестандартні ситуації у сфері судноплавства; методичний супровід дослідницької та проектної діяльності курсантів для

розвитку їхніх умінь збирати та аналізувати інформацію; розвиток навичок у сфері застосування інформаційних технологій, інформаційного забезпечення навігаційних інформаційних систем); *визначено* сутність поняття «інформаційна компетентність майбутніх фахівців з навігації й управління суднами у процесі професійної підготовки» (інтегративна особистісна властивість, що охоплює мотивацію до інформаційної діяльності, свідоме ставлення і зацікавленість навігаційною інформацією, знання про види інформаційної діяльності судноводія, призначення і склад навігаційної інформаційної системи, вміння здійснювати пошук необхідної інформації, орієнтуватися в інформаційних потоках і комунікаціях, оптимально використовувати всі навігаційні дані, здійснювати інформаційно-аналітичне опрацювання інформації, що стосується систем управління судном, навігаційними інформаційними ресурсами та системами інформаційної безпеки); *удосконалено* діагностичний апарат для з'ясування стану сформованості інформаційної компетентності майбутніх фахівців з навігації й управління суднами у процесі професійної підготовки завдяки використанню критеріїв (особистісного, когнітивного та діяльнісного), відповідних їм показників та характеристики рівнів (високого, достатнього, початкового); *подальшого розвитку набули* наукові уявлення про зміст і структуру інформаційної компетентності майбутніх фахівців з навігації й управління суднами (як єдності мотиваційно-особистісного, інформаційно-пізнавального та діялісно-операційного компонентів) і особливості її формування шляхом моделювання цього процесу й розроблення відповідної структурно-функціональної моделі.

4. Теоретичне та практичне значення результатів дисертації полягає в тому, що визначено сутність поняття «інформаційна компетентність майбутніх фахівців з навігації й управління суднами у процесі професійної підготовки» (інтегративна особистісна властивість, що охоплює мотивацію до інформаційної діяльності, свідоме ставлення і зацікавленість навігаційною інформацією, знання про види інформаційної діяльності судноводія, призначення і склад навігаційної інформаційної системи, вміння здійснювати пошук необхідної інформації, орієнтуватися в інформаційних потоках і комунікаціях, оптимально використовувати всі навігаційні дані, здійснювати інформаційно-аналітичне опрацювання інформації, що стосується систем управління судном, навігаційними інформаційними ресурсами та системами інформаційної безпеки). Розроблено й апробовано методичні рекомендації науково-педагогічним працівникам щодо формування інформаційної компетентності майбутніх фахівців з навігації й управління суднами у процесі професійної підготовки, в яких ураховано види інформаційної діяльності судноводія та типові й нестандартні професійні ситуації у сфері судноплавства.

Підготовлено та впроваджено в систему професійної підготовки навчально-методичні матеріали з навчальних дисциплін «Океанські шляхи світу», «Управління ресурсами навігаційного містка», «Дії під час аварій, пошук і рятування на морі», «Навігаційні інформаційні системи» з

урахуванням особливостей роботи з навігаційною інформацією та комунікації під час управління ресурсами містка. Запропоновано систему проблемних завдань різних рівнів складності для набуття вмінь і навичок розв'язувати типові та нестандартні ситуації у сфері судноплавства. Розроблено методичні рекомендації науково-педагогічному складу щодо формування інформаційної компетентності майбутніх фахівців з навігації й управління суднами у процесі професійної підготовки.

Отримані результати дослідження можуть бути використані в системі професійної підготовки майбутніх фахівців з навігації та управління суднами й інших фахівців торговельного флоту, а також за умов адаптації розроблених матеріалів для проведення занять із професійної підготовки з різними категоріями фахівців, на курсах підвищення кваліфікації.

5. Використання результатів роботи. Основні результати дослідження впроваджено в освітній процес Національної академії Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького (акт № 31/22 від 16.11.2022 р.), Дунайського інституту Національного університету «Одеська морська академія» (довідка № 599 від 25.11.2022 р.), Одеського національного морського університету (акт № К/318 від 24.02.2023 р.), Херсонської державної морської академії (акт № 02.1-05/937 від 23.03.2023 р.).

6. Особиста участь автора в одержанні наукових та практичних результатів, що викладені в дисертаційній роботі. Всі подані в дисертації наукові результати автор отримав самостійно. У статті: «Крамаренко В. В., Діденко О. В. Результати дослідження та досвід формування інформаційної компетентності майбутніх судноводіїв у процесі професійної підготовки. *Журнал «Перспективи та інновації науки» (Серія «Педагогіка», Серія «Психологія», Серія «Медицина»)* № 7 (25). 2023. С. 144–156», опублікованій у співавторстві з О. Діденком, автору належить узагальнення результатів дослідження формування інформаційної компетентності майбутніх судноводіїв у процесі професійної підготовки. У статті: «Крамаренко В. В., Діденко О. В., Дем'янюк Ю. Інформаційна компетентність майбутніх фахівців з навігації й управління суднами як предмет наукових досліджень. *Збірник наукових праць Національної академії Державної прикордонної служби України. Серія: педагогічні науки.* Хмельницький, 2020. № 4 (23). С. 183–198», опублікованій у співавторстві з О. Діденком і Ю. Дем'янюком, здобувачка визначила сутність інформаційної компетентності майбутніх фахівців з навігації й управління суднами та узагальнила педагогічні дослідження з проблеми дослідження.

Дисертаційна робота виконана на кафедрі іншомовної освіти та міжкультурної комунікації Хмельницького національного університету, науковий керівник – доктор педагогічних наук, професор **Діденко Олександр Васильович**.

Розглянувши звіт подібності щодо перевірки на плагіат, встановлено, що дисертаційна робота Крамаренко Вікторії Вікторівни є результатом самостійних досліджень здобувачки, не містить елементів плагіату та

запозичень. Використані ідеї, результати і тексти інших авторів мають посилання на відповідне джерело.

Дисертація характеризується єдністю змісту та відповідає вимогам щодо її оформлення.

7. Перелік публікацій за темою дисертації із зазначенням особистого внеску здобувача. За результатами досліджень опубліковано 15 наукових публікацій, з них 5 статей (2 – у співавторстві) опубліковано у фахових виданнях України в галузі педагогіки; 1 методичні рекомендації науково-педагогічним працівникам; 9 тез конференцій.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації

1. Крамаренко В., Діденко О., Дем'янюк Ю. Інформаційна компетентність майбутніх фахівців з навігації й управління суднами як предмет наукових досліджень. *Збірник наукових праць Національної академії Державної прикордонної служби України. Серія : педагогічні науки.* Хмельницький : Вид-во НАДПСУ, 2020. № 4(23). С. 183–198 (індексується в наукометричних базах даних: Google Академія, США; Index Copernicus, Польща; Open Ukrainian Citation Index (OUCI), Україна; внесений до переліку фахових видань України категорії «Б»). Посилання на публікацію: <https://periodica.nadpsu.edu.ua/index.php/pedzbirnyk/article/view/605>

DOI: <https://doi.org/10.32453/pedzbirnyk.v23i4.605>

2. Крамаренко В. В. Діагностичний апарат для визначення сформованості інформаційної компетентності майбутніх фахівців з навігації й управління суднами. *Збірник наукових праць Національної академії Державної прикордонної служби України. Серія : педагогічні науки.* Хмельницький : Вид-во НАДПСУ, 2021. № 3(26). С. 54–67 (індексується в наукометричних базах даних: Google Академія, США; Index Copernicus, Польща; Open Ukrainian Citation Index (OUCI), Україна; внесений до переліку фахових видань України категорії «Б»). Посилання на публікацію: <https://periodica.nadpsu.edu.ua/index.php/pedzbirnyk/article/view/879>

DOI: <https://doi.org/10.32453/pedzbirnyk.v26i3.879>

3. Крамаренко В. В. Сутність і структура поняття «інформаційна компетентність майбутніх фахівців з навігації та управління суднами». *Науковий вісник Льотної академії. Серія : Педагогічні науки.* Кропивницький : Поліум, 2021. Вип. 10. С. 47–54 (індексується в наукометричних базах даних: Google Академія, США; Index Copernicus, Польща; внесений до переліку фахових видань України категорії «Б»). Посилання на публікацію: <http://ksgn.hol.es/wp-content/uploads/2021/11/7.pdf>

DOI: <https://doi.org/10.33251/2522-1477-2021-10-47-54>

4. Крамаренко В. В. Педагогічні умови формування інформаційної компетентності майбутніх фахівців з навігації й управління суднами.

Інноваційна педагогіка. 2021. Вип. 39. С. 162–166 (індексується в наукометричній базі даних Index Copernicus, Польща; внесений до переліку фахових видань України категорії «Б»). Посилання на публікацію: <http://innovpedagogy.od.ua/archives/2021/39/34.pdf>

DOI: <https://doi.org/10.32843/2663-6085/2021/39.32>

5. Крамаренко В. В., Діденко О. В. Результати дослідження та досвід формування інформаційної компетентності майбутніх судноводіїв у процесі професійної підготовки. *Перспективи та інновації науки. Серія «Педагогіка», серія «Психологія», серія «Медицина»*. 2023. № 7(25). С. 144–155 (індексується в наукометричній базі даних Index Copernicus; внесений до переліку фахових видань України категорії «Б»). Посилання на публікацію: <http://perspectives.pp.ua/index.php/pis/article/view/4049>

DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-4952-2023-7\(25\)-144-155](https://doi.org/10.52058/2786-4952-2023-7(25)-144-155)

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації

6. Крамаренко В. В. Підвищення рівня безпеки судноплавства при використанні нових стандартів системи ECDIS. *Інноваційні підходи до розвитку компетентнісних якостей фахівців в умовах професійного становлення*: матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції (м. Ізмаїл, 23–24 квітня 2020 р.) / Дунайський інститут Національного університету «Одеська морська академія». Запоріжжя: АА Тандем, 2020. С. 238–241. Посилання на публікацію: https://dinuoma.com.ua/wp-content/uploads/2020/04/konference6_23_24_04_20.pdf

7. Крамаренко В. В. Особливості змісту поняття «інформаційна компетентність фахівців з навігації й управління суднами». *Сучасні підходи до високоефективного використання засобів транспорту*: матеріали XI Міжнародної науково-практичної конференції (м. Ізмаїл, 3–4 грудня 2020 р.) / Дунайський інститут Національного університету «Одеська морська академія». Запоріжжя, 2020. С. 114–118. Посилання на публікацію: <https://dinuoma.com.ua/wp-content/uploads/2020/12/tezy041220.pdf>

8. Крамаренко В. В. Сутність поняття «інформаційна компетентність майбутніх фахівців з навігації та управління суднами». Стан освітнього процесу в умовах викликів сьогодення: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (м. Дніпро, 12 лютого 2021 р.) / Міжнародний гуманітарний дослідницький центр. Дніпро: Міжнародний гуманітарний дослідницький центр, 2021. С. 34–36. Посилання на публікацію: <https://researcheurope.org/wp-content/uploads/2021/02/re-12.02.21.pdf>

9. Крамаренко В. В. Історичний аспект становлення інформаційних технологій. *Інноваційні підходи до розвитку компетентнісних якостей фахівців в умовах професійного становлення*: матеріали V Міжнародної науково-практичної конференції (м. Ізмаїл, 28–29 червня 2021 р.) / Дунайський інститут Національного університету «Одеська морська академія». Запоріжжя: Видавництво «Сору Art», 2021. С. 54–56. Посилання на публікацію: <https://dinuoma.com.ua/wp-content/uploads/2020/02/36ірник-червень-2021.pdf>

10. Крамаренко В. В. Особливості діагностичного апарату для визначення сформованості інформаційної компетентності майбутніх фахівців з навігації та управління суднами. *Сучасні підходи до високоефективного використання засобів транспорту* : матеріали XII Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Ізмаїл, 9–10 грудня 2021 р.) / Дунайський інститут Національного університету «Одеська морська академія». Запоріжжя, 2021. С. 378–380. Посилання на публікацію: https://dinuoma.com.ua/wp-content/uploads/2021/12/conf_tezy_2021.pdf

11. Крамаренко В. В. Інформаційна компетентність майбутніх фахівців з навігації та управління суднами: педагогічні умови формування. *Інноваційні підходи до розвитку компетентнісних якостей фахівців в умовах професійного становлення* : матеріали VI Міжнародної науково-практичної конференції (м. Ізмаїл, 21 квітня 2022 р.) / Дунайський інститут Національного університету «Одеська морська академія». Запоріжжя: Видавництво «АА Тандем», 2022. С. 49–52. Посилання на публікацію: <https://dinuoma.com.ua/wp-content/uploads/2022/06/zbirnyk22042022.pdf>

12. Крамаренко В. В. Застосування інтерактивних методів для формування інформаційної компетентності майбутніх фахівців з навігації та управління суднами. *Modern scientific research: achievements, innovations and development prospects* : Proceedings of the XI International scientific and practical conference (Germany, Berlin, April 24–26, 2022). Berlin : MDPC Publishing, 2022. С. 221–224. Посилання на публікацію: <https://sci-conf.com.ua/wp-content/uploads/2022/04/MODERN-SCIENTIFIC-RESEARCH-ACHIEVEMENTS-INNOVATIONS...-24-26.04.2022.pdf>

13. Крамаренко В. В. Складові інформаційної компетентності майбутніх фахівців з навігації та управління суднами. *Modern science: innovations and prospects* : Proceedings of the X International scientific and practical conference (Sweden, Stockholm, June 25–27, 2022). Stockholm : SSPG Publish, 2022. С. 210–212. Посилання на публікацію: <https://sci-conf.com.ua/wp-content/uploads/2022/06/MODERN-SCIENCE-INNOVATIONS-AND-PROSPECTS-25-27.06.22.pdf>

14. Крамаренко В. В. Формування інформаційної компетентності майбутніх фахівців з навігації та управління суднами: методичні рекомендації. *Eurasian scientific discussions* : Proceedings of the VI International scientific and practical conference (Spain, Barcelona, July 3–5, 2022). Barcelona : Barca Academy Publishing, 2022. С. 169–171. Посилання на публікацію: <https://sci-conf.com.ua/wp-content/uploads/2022/07/EURASIAN-SCIENTIFIC-DISCUSSIONS-3-5.07.22.pdf>

Наукові праці, які додатково відображають наукові результати дисертації

15. Крамаренко В. В. Методичні рекомендації щодо формування інформаційної компетентності в майбутніх фахівців з навігації й управління суднами. Ізмаїл : Вид-во Дунайського інституту Національного університету «Одеська морська академія», 2021. 79 с.

ВВАЖАТИ, що дисертаційна робота Крамаренко Вікторії Вікторівни «Формування інформаційної компетентності майбутніх фахівців з навігації й управління суднами у процесі професійної підготовки», що подана на здобуття ступеня доктора філософії, за науковим рівнем, практичною цінністю, змістом та оформленням відповідає вимогам наказу МОН України № 40 від 12.01.2017 р. «Про затвердження вимог до оформлення дисертації» (зі змінами), «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради Закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженому постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44, а також напряму наукових досліджень освітньо-наукової програми Хмельницького національного університету зі спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки, галузі знань 01 Освіта /Педагогіка.

РЕКОМЕНДУВАТИ:

Дисертаційну роботу «Формування інформаційної компетентності майбутніх фахівців з навігації й управління суднами у процесі професійної підготовки», подану Крамаренко Вікторією Вікторівною на здобуття ступеня доктора філософії, до захисту.

Головуюча публічної презентації:

доктор педагогічних наук, професор,
завідувачка кафедри іншомовної
освіти і міжкультурної комунікації
Хмельницького національного університету

Наталя БІДЮК